

nia orta occidunt, et aucta senescant, et infirmantur fortia, et magna minuuntur, et cum infirmata et diminuta fuerint, finiuntur. » El S. Anselmus in cap. xii ad Rom. : « Nolite, ait, constanter mundum diligere, quando ipse quem diligitis non potest constare : incassum cor quasi manenter figitis, dum fugit ipse quem amatis. » Hæc ratio est a posteriori : tempus enim saltem natura posterior est mundo, perinde ac duratio posterior est re quæ durat. Prius ergo est mundum transire, quam tempus; sed a posteriori recte colligas : Transit tempus, ergo et mundus. Ratio a priori cur mundus transeat, est, quia creatus est ex non ente sive nihilo; unde a Deo accepit esse participatum, ideoque tenuis et mutabile, quod proinde natura sua tendit ad non esse, ut eo redeat unde venit.

Ex adverso æternitas est propria Deo, quia Deus habet esse per se increatum, ideoque stabile, constans, immutabile et æternum. Rursum mundus non est simplex, sed compositus, partim ex variis corporibus, partim ex materia et forma, partim ex actu et potentia, partim ex substantia et accidente, partim ex aliis corporibus, ut mixta constant elementis; omne autem compositum in suas partes quibus constat quasi in sua principia et elementa resolvitur. Causa finalis est, ut a creaturis transcutibus et mutabilibus mentem transferamus ad immutabilem, semperque stantem Creatorem. Hoc enim mutabilitate sua quasi muta voce inclamant omnes creature, imo cor nostrum, juxta illud S. Augustini, lib. I *Confess.*, cap. 1 : « Fecistis nos, Domine, ad te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. » Hanc causam subdit Joannes dicens :

QUI AUTEM FACIT VOLUNTATEM DEI, MANET IN ÆTERNUM, — tum quia anima semper manet, quæ migrans e corpore, si fecit voluntatem Dei, beabitur in æternum; tum quia corpus post mortem mox resurgit immortaliter et gloriosum : sic enim Deus statuit et suis promisit. Hoc est quod ait Psaltes *Psalms*. cxviii, vers. 96 : « Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. » Et Christus : « Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum, » *Joan.* v, 52. Ratio a priori est, quia amor instar chameleontis amantem conformatur rei amate; amor enim est animæ impulsus et quasi exitus in rem amatam : intellectus vero et cognitio e contrario est introitus et ingressus rei cognite in intellectum cognoscentem. Ita S. Augustinus : « Talis, ait, est quisque, qualis ejus dilectio est. Terram diligit, terra erit. Deum diligit, quid dicam, Deus erit? non audeo dicere ex me : Scripturas audiamus. Ego dixi : hii estis, et filii Altissimi omnes. Si ergo vultis esse dii et filii Altissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. » Res enim amata hic est Deus, Deique voluntas, quæ est stabilis et æterna; ergo et amans eam evadit æternus. Id insinuat Oseas cap. ix, vers. 10, dicens : acti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexe-

runt. » Hebraus, sicut amores eorum. Et *Jeremias*, *Thren.* i, 8 : « Peccatum peccavit Jerusalem, ideo instabilis facta est. » Vide ibi dicta. Vis ergo esse æternus? ama bonum æternum. Vis perpetuo frui re amata? ama rem æternam. Si enim amas rem caducam et labilem, cades, transibis et laberis cum labili; sin mentem et amorem figas in re stabili, cælesti, divina, æterna, evades stabilis, cælestis, divinus, æternus. Hæc est sapientia vera et sapientia Sanctorum. Fatul ergo sunt mundi amatores, qui pro stabilibus amant transitoria, pro æternis caduca, pro cælestibus terrena, pro divinis humana, pro increatis creata; ideoque cum eis transeunt, imo pereunt et cruciantur in æternum. « Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium? » Ut quid non res, sed inanes et fugaces rerum opumque umbras sectamini? Tenere umbram non potestis, nec opes et honores umbraticos tenere poteritis. Da, Domine, nobis hanc sapientiam, « ut inter mundanas varietates, ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. »

Præclare S. Augustinus hic : « Quare, ait, non amem quod fecit Deus? Quid vis? utrum amare temporalia, et transire cum tempore; an mundum non amare, et in æternum vivere cum Deo? Deinde amatores mundi plusquam Dei, cum mundus a Deo creatus et datus sit a hoc ut per eum homines recordarentur Dei creatoris, comparat cum sponsa quæ annulum aureum datam a sponso plus amat quam sponsum, qui sane adulterinus est amor, cum ipsa ad hoc eum dederit, « ut in arrha sua ipse ametur. Ergo dedit tibi Deus omnia ista, ama illum qui fecit ista. Plus est quod tibi vult dare, id est seipsum qui ista fecit : si autem amaveris hæc, quamvis illa Deus fecerit, et neglexeris Creatorem, et amaveris mundum, nonne tuus amor adulterinus deputabitur? » Et Didymus : « Quicumque, ait, omnia contemnit, et supra mundum erit diligens Deum, et faciens voluntatem ejus qui permanet in æternum. » Et mox : « Justitia immortalis est, sic enim scriptum est : Justitia ejus permanet in seculum sæculi. » Et : « Quasi tempestas transiens non erit impius, justus quasi fundamentum sempiternum, » *Proverb.* x, 25.

Idem per umbram viderunt Philosophi. Audi Senecam, *epist.* 59 : « Quæcumque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat que esse proprie putat : fluunt enim, et in assidua diminutione atque adjectione sunt. » Idemque : « Omnia ista quæ sensibus serviunt, quæ nos accendunt et irritant, negat ex his esse quæ vero sint. » Itaque subdit Seneca : « Igitur ista imaginaria sunt, et ad tempus aliquam faciem ferunt : nihil horum stabile ac solidum est. » Et mox : « Mittamus animum ad illa quæ æterna sunt, miremur in sublimi volitantem rerum formas, Deumque inter illas versantem. »

18. FILIOLI, NOVISSIMA HORA EST, etc. — Probat

id quod dixit vers. præced. : « Mundus transit, et concupiscentia ejus, » ex eo quod jam novissima sit mundi hora, id est, novissimum tempus. Est synecdoche : per horam enim, utpote usitatissimum temporis mensuram, significat ipsum tempus. Sensus est, q. d. Scitote, o fideles, novissimum jam mundi tempus instare, vel propemodum jam adesse, quo tempore Antichristum esse venturum sæpius audistis. Jam enim plures Antichristi in lucem prodierunt, quod signum est hanc ultimam esse mundi jam senescentis, imo pene agonizantis ætatem, et instare diem judicii; ac proinde cogitate vitam vestram in hoc mundo senescente non posse esse longam. Quare si sapitis, avellite vestram mentem et amorem a mundo, ejusque concupiscentiis vanis et caducis; eamque totam in res cælestes et æternas, ac in Deum ipsum defigite, juxta illud Pauli : « Hora est jam nos de somno surgere, » *Roman.* xiii, 11. Rursum cum in mundi vitæque brevi hæc hora tot instent ab hæreticis et impostoribus pericula, omni cura, attentione et sollicitudine cavete, ne ab eis in heresim, impietatem et gehennam abducamini. Ita Œcumenius et Didymus : « Merito, inquit, ad proprium finem considerandum unumquemque inducit, ut quasi extrema vitæ hora unicuique instet, sobrietas subsequatur, atque ita vita immaculata et actionum puritas inter Christianos semper versetur. » juxta illud S. Petri, *epist.* II, cap. III, vers. 14 : « Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagite immaculati et involati ei inveniri in pace; » nam, ut idem ait vers. 8 : « Apud Deum mille anni sicut dies unus. » Vide ibi dicta.

Nota : « Horam novissimam » vocat tempus novissimum. Ita Syrus, aut potius et magis præcise, hora non significat tempus, sed temporis unam partem. Tempus enim partitur in horas; novissima ergo hora est novissima temporis pars, sive ultima seculi mundique ætas, de quo mox plura. Ita S. Augustinus, *epist.* 80 ad *Hesychium*. Dicitur novissima respectu originis et durationis mundi, ac præcedentium ejus partium, statuum et ætatum, si videlicet tempus omne ab origine mundi dividas in primum, medium et novissimum, ait ex S. Chrysostomo Œcumenius, puta in tempus legis nature, legis Mosaicæ et legis gratiæ. Vocat novissimam, ut significet hanc ultimam esse legem, religionem et statum Ecclesiæ, nec aliam expectandam, uti expectant Judæi suum Messiam, ejusque regnum et Ecclesiam.

Addit ex S. Chrysostomo Œcumenius : « vel novissima, inquit, id est pessima. » Sicut enim dicimus de ægro jam desperato : iste æger ad extremum mali et morbi pervenit, sic de mundo dicit S. Joannes, eum ad novissimum, id est summum malorum pervenisse. « Extremam horam, inquit, appellavit, quasi pessimam diem, ut quæ ultimo loco quasi hæc et sentina desederit. » Huc accedit Ribera in *epist.* ad *Hebr.* in cap. ix, num.

413 et seqq. : « tempus novissimum, » inquit, est tempus seductionis et impostorum, puta hæreticorum et Antichristianorum : horum enim caput erit Antichristus, qui novissima mundi ætate venturus est. Hæc expositio valde huic loco congrua et propria est : probat enim S. Joannes hanc esse ultimam mundi horam, id est ætatem, ex eo quod jam Antichristus, imo Antichristi multi exorti sint; Antichristus autem venturus sit ultima mundi ætate. Accedit Glossa, Cajetanus, Dionysius et alii, qui horam novissimam interpretantur similem novissimæ, quia scilicet hæreses et persecutiones suscitavit, quales suscitabit finis mundi, puta Antichristus.

Porro, hæc novissima mundi hora, id est ætas, magnam habet latitudinem. Sicut enim primi mundi hora, id est ætas, in lege nature duravit bis mille annos, ac tolidem seunda in lege Moysi; sic pariter nonnulli conjectant quod totidem durabit ætas tertia in lege Christi, de quo pluri *Apocal.* xx, 3 et 7. Quare falsi sunt primævi fideles, qui putabant instare diem judicii, ac Neronem censebant esse Antichristum, quos redarguit S. Petrus, *II Thessal.* II. Sic S. Cyprianus suo ævo censuit instare finem mundi, lib. IV *epist.* 6, et S. Hieronymus, *De Monogam.*, et S. Gregorius, lib. IV, *epist.* 38, et Lactantius, lib. VII, cap. xxxv. Causam erroris indicabo *Apocal.* xx.

Sic « hora » sumitur pro ætate et sæculo, *Math.* cap. xx, ubi Deus vocat operarios in vineam, id est, Ecclesiam suam, hora prima, sexta, nona et undecima diei, id est prima, seunda, tertia et quarta, sive ultima mundi ætate. Huc alludit S. Joannes, et horam undecimam vocat novissimam. Ratio phrasæ est hebraismus : Hebræi enim horam vocant שעה *seca* a verbo שעה *seca*, id est respexit, intuitus est; quod homines in actionibus suis respiciant ad horas, eisque actus suos dirigant et mensurent. Sic Christus ait *Joan.* cap. v, vers. 23 : « Venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, » hora, id est tempus. Et cap. iv, vers. 21, horam vocat tempus Christi et legis novæ : « Venit hora, » id est tempus, « judicii ejus. » Familiaris est ergo S. Joanni hæc phrasæ, ut omne hoc tempus ob brevitetatem vocet horam. Sic et Latini ac Græci hora, teste Calopetio, tempus significat, hoc est, quæcumque durationis partem, sive annum, sive diurnum, sive nocturnum spatium complectens.

Hinc quatuor anni tempora, hoc est hiems, ver, ætas, autumnus, hora dicuntur, juxta illud Horatii, lib. I *Carm.*, ode 12 :

Variisque mundum temperet horis.

Item partes ipsæ in quas distinctus est dies, similiter hora vocantur. Hæc apud Hebræos erant quatuor, puta prima, quæ incipiebat cum ortu

dici; *tertia*, quae post tres nostrates horas ab ortu solis; *sexta*, quae in meridie; *nona*, quae incipiebat post tres nostrates horas a meridie, et finiebat in solis occasu. Unde et Romani noctem dividebant in quatuor vigiliis, quasi horas. Postea tamen diem in duodecim horas partiti sunt, cujus partitionis haec origo fuisse memoratur. Quodam tempore Hermes Trismegistus cum esset in Aegypto sacerdos, intulit quoddam animal Serapi dicatum, eo quod illud in toto die duodecies urinam fecisset, pari semper interposito tempore, per duodecim horas diem dividi debere conjecit: Ita ex Cicerone Pierius, *Hierog.* VI, cap. IV. Sic et Cynocephalus, qui per diem duodecies, puta horis singulis argutiore ululatu vociferatur, duodecim diei horas indicat, ait Pierius ibidem. Sic Plinius « horam anni » vocat partem anni, lib. IX, cap. XXXV; et Terentius in *Eunuch.*: « Hora abiit, » id est, tempus elapsum est. Hinc et Ovidius, *Metamorph.*, horas fingit esse deas et ministras solis. Et Cicerio, aet. 3 in *Verrem*: « Ut cum horis nostris, inquit, nos essemus usi, tu binis ludis interpositis quadragesimo post die responderes. » Horas suas, ait Asconius, vocat dies viginti, qui accusatoris dabatur ad accusandum legitimi, totidemque defensori. Hinc et Pierius, *Hierog.* XXIX, cap. XVIII, ait Aegyptios significare horas per equum fluviatilem, qui stato tempore stata mensura agri partem depascitur; hora enim pro tempore ejusque tempore maturitatis accipitur. Unde Graeci omnes fructus aestivos horaeos dicunt, et tempus maturitatis, per excellentiam vocant horam; *ἡρα* enim sive *ἡρα* est decor, pulchritudo, maturitas, tempestivitas, tempus florens et opportunum. Idem, lib. XXXIII *Hieroglyph.*, cap. XXIX, horas dictas censet ab Horo, rege Aegypti, qui a nomine suo quatuor anni tempora, quibus res quaeque maturantur, horas vocitavit; quod deinde ad 24 diei horas translatum est, quas Homerus solis filias dixit: de quibus exstat fabula, scilicet Horomazdus 24 deos in ovum inclusisse: id cum Arimani perforassent, bona malis immixta prodidisse, atque ita quantacumque frumur juvenitiae, seps quid vesper vehat fescire. Plura de hora dixi *Isaia* cap. XXXVIII, vers. 8.

Moraliter: Disce hic brevitate vite. Si enim totum hoc mundi seculum est una hora, eaque novissima, sane vita ejusque hominis, quae hujus seculi minima est portio, nequit esse amplius quam hora, imo hora istius minima portio. Vis ergo nosse quanta sit aetas tua, qui tibi Nestoris canos promittis, imo ita vivis ac si aeternus fores? Hora est, horaria est vita tua: horarii sumus omnes; senes sunt in ultima vite hora, imo hora unius parte; juvenes horam integram longamque sperant et sibi pollicentur, sed saepe in hora exordio arripuntur et moriuntur, juxta illud S. Hieronymi: « Juvenis potest cito mori, senex diu vivere non potest. » Hinc Gentiles horam ju-

ventatis et pulchritudinis deam vocabant. Aud Ennium:

Teque, Quirine Pater, veneror, horamque Quirini.

Hora ergo monet nos diligentiae, ut diligentissimam temporis nobis concessi, utpote brevissimam instar hora, rationem habeamus. Sic Cicero, act. 3 in *Verrem*: « Hic tu fortasse, ait, eris diligens, ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam. » « Horis, inquit Asconius, mire dixit, cum sint dies, ut ostenderet nimiam diligentiam. » Cogita si medicus vel iudex tibi diceret: Para te ad mortem, post horam enim certe morieris: quanto studio et sollicitudine conscientiam expiaries, quantos actus contritionis et charitatis eliceres, quam omnia tua in bona opera expenderes. Idem facio nunc; vita enim tua non est nisi hora. Rursus, affligens, agrotas, fames, aestuas, calumniam sustines, etc.: tolera, modicum sustine; horaria erit afflictio, post horam transibis ad beatam aeternitatem. « Tempus breve est, ait S. Paulus, *I Corinth.* VII, 29; reliquum est, ut qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. » Quocirca haec Joannis sententia Melania Romanorum nobilissima et ditissima, suis persuasit omnia vendere, Roma excedere, ac proficisci in Terram Sanctam: « Filii, inquit, plusquam quadringentis abhinc annis scriptum est: Ultima hora est. Quid ergo lubentes ac volentes immoramini in vanitate vite? ne forte vecciant dies Antichristi, et non possitis frui vestris opibus et rebus majorum vestrorum. » Dicebat enim (ut existimabat) cum urbe orbem pariter esse ruiturum, ut recte advertit Baronius. Profecta ergo est cum suis Hierosolymam, ibique quadragesimo die defuncta est, ac mox Barbari Romam vastarunt, adeo ut Roma fieret *ἡρα*, id est vicus, ut praedixerat Silylla. Tunc ei credentes assecte laudaverunt Deum, qui rerum mutatione persuasisset incredulis, quod aliis omnibus reductis in servitutem, eae solae salvae fuerint familiae, quae Domino fuerunt holocausta studio beate Melaniae, ait Palladius in *Lausiaca*, cap. CXVIII. Porro haec vastitas Romae illata est ab Alarico, rege Gothorum, anno Christi 410. Simili modo *Apocal.* X, 6, angelus apparens S. Joanni jurat per viventem in secula seculorum, « quia tempus non erit amplius: » de quo ibidem plura.

Denique praecleara S. Basilii in *Moral.*, regula LXXX, cap. XXI, in fine: « Quid proprium, ait, Christiani? Quotidie ac singulis horis vigilare, et assidue paratum esse ad eam perfectionem, per quam placeat Deo, illud scientem, venturum esse Dominum illa hora, qua non sperat. »

ANTICHRISTUS VENIT. — De Antichristo, quis, qualis, et quando futurus sit, fuso et plene dixi *I Thessal.* II: non habeo quod illis addam.

ET NUNC ANTICHRISTI MULTI FACTI SUNT. — « Antichristi, » id est, contrarii Christo, et veri Antichristi prodromi, quia aeque ut ille Christi fi-

dom, religionem, Ecclesiam, Sacramenta, etc., ideo ipsam Christi personam et naturam impugnant. Notat enim haereticos sui aevi, quorum alii negabant Christum esse Deum, alii esse verum hominem. Tales fuere Ebion, Cerinthus, Saturninus, Basilides, Menander. Simon haereticorum principibus, eorumque assectae: de quibus ait Paulus: « Mysterium iam operatur iniquitatis, » *II Thess.* II, 7. Vide ibi dicta. Vere S. Augustinus (vel potius Rabanus) tract. *De Antichr.*: « Antichristus, ait, multos habet suum malignitatis ministros, ex quibus multi in mundo praecesserunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domitianus. Nos quoque nostro tempore Antichristos multos novimus esse. Quicumque enim sive laicus, sive canonicus, sive monachus contra justitiam vivit, et Ordinis sui gloriam impugnat, et quod bonum est blasphematur, Antichristus est, minister Satanae. » Haeretici ergo sunt Antichristi. Ita S. Hilarius scribens ad Constantium Imperatorem Arianum, eum vocat Antichristum. Verba ejus citavi *I Petri* III, 14.

UNDE SCITUS QUIA NOVISSIMA HORA EST, — *q. d.* Novissimo tempore veniet Antichristus; jam autem videmus praecursores haereticos: unde signum est appropinquare tempus novissimum, si eum cum videntur praecursores regis et exercitus, signum est eum appropinquare; et cum in aurora videntur radii solis, signum est eum oriri. Ita Occumenius: « Si Antichristum, ait, expectamus, nunc autem Antichristi multi versantur in hac vita, manifestum est quod tempus consummationis imminet, dum multi Antichristi unum praecedunt iterque illi parant. »

19. EX NOBIS PRODIERUNT. — S. Augustinus et S. Cyprianus legunt *exierunt*; omnes enim haeretici fuerunt Catholici, vel veri, vel ficti: haeretici enim est qui a fide Christi semel suscepta apostatata et abiit in haeresim. Audi S. Cyprianum, lib. I, epist. 8, et *De Unit. Eccles.*, sive *De Simplific. Praed.*: « Coherere non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, eum fecunditate sterilitate, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo existimet bonos de Ecclesia posse discedere: triducum non rapit ventus, nec arborum solida radice fundatam procella subvertit; inanes palae tempestate jactantur, invalide arbores turbinis incursione evertuntur. Hos execratur et percutit Joannes Apostolus, dicens: Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis; hinc haereses factae sunt frequenter, et fiunt, dum perversa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatem. » Et S. Hieronymus: « Foras (inquit) prodeunt ut publice colant, quod intus prius venerantur. » Et S. Augustinus: « Ipso (inquit) exponente (Joanne Apostolo) intelligitur non posse exire foras nisi Antichristos; eos autem qui non sunt Christo contrarii, foras exire nullo modo posse. Qui enim non est Christo contrarius, in corpore ipsius haeret, et membrum

computatur. » Paulo autem post explicans quomodo quidam sint nobiscum, nos tamen sint ex nobis: « Sic sunt (inquit) in corpore Christi, quomodo humores mali quando evomuntur: tunc relevatur corpus; sic et mali quando exeunt, tunc Ecclesia relevatur; et dicit quando humores os evomit atque proficit corpus: Ex me exierunt isti, sed non erant ex me. Quid est, sed non erant ex me? non de carne mea praecis sunt, sed peccus mihi premebant non incessent. Ex nobis exierunt; sed nolite tristes esse, non erant ex nobis. »

NON ERANT EX NOBIS (quia, ut explicans subdit, nobiscum non erant permansuri, nisi ad tempus); NAM SI FUISSENT EX NOBIS, PERMANSISSENT UTIQUE NOBISCUM, — constanter et semper, *q. d.* Non erant veri, genuini et solidi Christiani, quia non habebant virtutem et constantiam Christianam; unde veram et genuinam indolem fidei, gratiae et spiritus Christiani radicis, id est constantem et stabiliter non imberbant, ut eo se plane imberant ad fortiter resistendum omnibus tentationibus: hinc orta tentatione et persecutione illi cesserunt, fidem deseruerunt, factique sunt apostatae: sicut herba quae ex suo solo in aliud transplantatur, solis ardore percussa, illico arescit, quia non imbibit indolem et succum alterius soli. Sic *I Machab.* V, 62, de Josepho et Azaria, amulius Judae Machabaei dicitur: « Ipsi autem non erant ex semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel, » *q. d.* Ipsi non erant Machabaei, non habebant indolem, prudentiam, fortitudinem et opem Dei, quam habebat Judas cum fratribus, unde Israelae non salvarunt, sed perdidit. Sic de civium suorum proditore dicebant Romani: Iste non est noster, non est Romanus, sed Peneus, quia non habet Romanorum fidem, sed Peneorum perfidiam. Sic Aman qui fuit Macedo, ut patet *Esther.* cap. XVI, vers. 10, ob barbaram tyrannidem vocatur « Bugeus » XII, 6, id est, Agageus: inde enim per apheresin fit Gogues, inde Bogueus et Bogues; nam litteram B interduci poni pro G testatur S. Hieronymus in *Locis Hebr.*, ubi Byblum apud Ezechielem ait poni pro Gobel, vel Hyblo. Sensus ergo est, *q. d.* Aman tyrannus et proditor non tam videtur esse Macedo, quam Agageus, id est, oriundus ex stirpe Agag, ut habent Hebraei. Sic filius qui a patrum indole, affectu et virtute degenerat, dicitur non esse legitimus, sed spurius. Ita Saul Jonathan, utpote amicum Davidis sui hostis, vocat filium meretricis et spurium, *I Reg.* XX, 30. Sic Virgilius ait:

O vere Phrygiae, nepos enim Phryges;

secutus Homerum dicitent *Ἀχαιοί, οὐκ ἐστὶ Ἀχαιοί, q. d.* « Estis Achivae, non Achivi; » estis femine, non viri, quia a virili Achivorum robore degenerastis, effeminali religione et transformati in feminas. Sic apostatae a Religione dicuntur non fuisse vere Religiosi, quia veram indolem, spiritum et constantiam Religionis non imberbant; si enim im-

bibissent, non defecerunt. Ita S. Augustinus hic: « Tentatio, ait, probat quia non sunt ex nobis: quando illis tentatio venerit, velut occasione venti volat foras, quia grana non erant. » Talis fuit Judas, ait idem, tract. 50 in *Joannem*: « Judas, inquit, iste non tunc perversus factus est, quando a Judaeis corruptus Dominum tradidit. Non tunc peribit, jam fur erat, et Dominum perditus sequebatur, qui non corde, sed corpore Dominum sequebatur. » Unde idem Augustinus hoc loco: « De voluntate sua, ait, unusquisque aut Antichristus est, aut in Christo est: aut in membris sumus, aut in humoribus malis. Qui se in melius commutat, in corpore membrum est; qui autem in malitia permanet, humor malus est, et quando exierit, relevabuntur qui premebantur. »

Secundo, multi exponunt sic: « Non erant ex nobis, » scilicet per Dei praescientiam et praedestinationem, hoc est, non erant a Deo praedestinati et electi, quia praesciti erant quod caderent et apostatarent. Hic sensus sequitur ex primo: quia enim sua sponte suaque inconstantia casuri erant, hinc a Deo tales fore praesciti sunt. Quidquid enim futurum est, id praescitur a Deo: ita Clemens Alexandrinus, Oecumenius, Lyranus, Glossa, Hugo. Intellige haec de praescientia et praedestinatione ad fidem, gratiam et Ecclesiam, non autem ad gloriam beatitudinis aeternae. Hoc enim secretum tangere noluit S. Joannes, praesertim quia nonnulli qui exiderunt a fide et Ecclesia, respiciunt, ad eam redeunt et salvantur, ut contigit Berengario, ac hodie multis ab heresi respicientibus; ex adverso multi sunt manentque in Ecclesia reprobi, qui non sunt praedestinati ad gloriam, sed ad gehennam. S. Augustinus tamen, lib. *De Bono persever.*, cap. viii, haec accipit de praedestinitis ad gloriam et praescitis ad gehennam, quia qui usque ad finem vitae manet in fide, Ecclesia et gratia, hic est praedestinitus ad gloriam; qui vero ante vitam finem egreditur, nec regreditur, hic est praescitus ad gehennam. Et plerique omnes haereticarum, excepto uno Berengario, semel egressi ab Ecclesia nunquam deinceps ad eam redeunt, unde sunt praesciti et reprobi. Porro cavendus est error aliquorum, qui hinc inferebant Dei reprobandum esse causam exitus ab Ecclesia, lapsus et damnationis reproborum, quem Semipelagiani falso impergerunt S. Augustino. Unde ipse se purgans, art. 42 in articulis sibi falso impositis: « Voluntate, ait, exierunt, voluntate ceciderunt; et quia praesciti sunt casuri, non sunt praedestinati; essent autem praedestinati, si essent reversuri, et in sanctitate ac veritate manenturi: a per hoc praedestinato Dei multis est causa standi, nemini causa labendi. »

Tertio, aliqui sic exponunt: « Non erant ex nobis, » quia antequam per apertum schisma vel haerem exirent publice ex Ecclesia et fidelium coetu, jam ante in animo occulte exierant. Exierunt ergo « ut publice colerent, quod intus prius

venerantur, » ait S. Hieronymus, lib. I in *Jerem.*, sub finem. Haeresis enim est apex impietatis; nemo autem repente fit impiissimus, sed gradatim ad apicem evadit, uti docet egregie S. Cyrillus, lib. I, epist. 8, et *De Unitate Ecclesiae*, ac S. Cyrillus, *Catechesi* 6. Hinc sensum suadet id quod sequitur: « Sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. »

Catharinus et Melechiur Canus, lib. IV *De Locis*, cap. ult., ad 7, hoc accipiunt de solis Apostolis, q. d. Non erant ex nobis, id est, non erant ex numero Apostolorum. Verum hic sensus aequo est arctior; nam S. Joannes generatim loquitur de coetu fidelium.

Præmunit hic S. Joannes Christianos, ne turbentur si videant fideles, imo Episcopos, apostatare et fieri haereticos. Idem suos praemonuit Paulus *Actor*, xx, 30. Certe noster Salmeron ex Climaco censet ex 120 qui receperunt Spiritum Sanctum in Pentecoste, *Actor*, ii, quatuordecim factos esse haereticos. Vide Vincentium Lirinensem, *Contra profanas haeres. novitates*, et Tertullianum, *De Praescrit.*, cap. i et seq.: « Ex personis, ait, probamus fidem, an ex fide personas? Avolent igitur quantum volunt palae levis fidei: eo purior massa frumenti in horreum Domini reponetur. » Simul tacite S. Joannes monet fideles, ut cum metu et tremore salutem suam operentur, ut sint humiles, itaque constantiam a Deo emereant, ne et de ipsis quandoque dicatur: « Proderunt ex nobis, sed non erant ex nobis. » Hoc est quod ait Paulus *Rom.* xi, 23: « Tu fide stas, noli altum sapere, sed time, etc., alioquin et tu excideris. »

SED UT MANIFESTI SINT, QUONIAM NON SUNT OMNES EX NOBIS. — Clare Syrus, *sed egressi sunt ex nobis, ut innotescat eos ex nobis non fuisse*, q. d. Deus permisit eos apostatare ut proderetur eorum interna levitas, inconstantia, superbia, perfidia, quodque fidem, indelem et constantiam Christianam plane pleneque non imberant, ut eos jam publice suam haerem et perfidiam prodentes, quasi pestes fugerent et caverent fideles. Hoc est quod ait Paulus: « Oportet haereres esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis, » I *Corinth.* xi, 19.

Hic ergo nil habet Beza qui inferat, fideles a fide non posse deficere, sed tantum defectionem a fide signum esse eam non fuisse plene radicam et roboratam, ut constans staret in omni tentatione et persecutione.

S. Augustinus locis citatis haec refert ad praedestinos et electos, q. d. Ex apostasia eorum manifestum evasit, eos non esse de numero praedestinatorum et electorum.

20. SED VOS UNCTIONEM HABETIS A SANCTO, ET NOTIS OMNIA. — q. d. Docui vos in hac hora novissima cavendos esse Antichristos, Antichristum venturum in fine mundi, etc.; sed non est necesse pluribus haec docere, et Antichristos describere, ut eos dignoscatis, quia vos unctionem, id est,

gratiam et sapientiam habetis a Sancto, puta a Christo (ita Beda et Salmeron), et consequenter a Spiritu Sancto (ita Oecumenius, Lyranus, Catharinus), qui vos abunde de omnibus instruat, et Antichristos hos, qui Christo et unctioni ejus adversantur, demonstrat. Voce enim unctionis notat Antichristos, ait Beda, aequo ac Christum, ut mox dicam. Hoc est quod ait Christus, *Joan.* xvi, 13: « Spiritus docebit vos omnem veritatem; et: Ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quaecumque dixerit vobis. »

Queres quenam haec « unctio? » *Primo*, Oecumenius et S. Hieronymus, lib. II in cap. iii *Habacuc*, et Cyrillus Alexandrinus, *orat. ad Presbyt., Diaconos et Monachos*, accipiunt baptismum, in quo unguimur in vertice capitis.

Secundo, Cyrillus, *Catech.* 3 *mystag.*, et alii mox citandi, accipiunt sacramentum Confirmationis, in quo unguimur in fronte.

Tertio, Emmanuel Sa accipit christianismum: sicut enim Christianus idem est quod unctus, sic christianismus idem est quod unctio.

Quarto, alii accipiunt fidem Christianam.

Quinto, alii gratiam.

Sexto, alii donum sapientiae et intellectus.

Septimo, alii inspirationem Spiritus Sancti.

Haec omnia licet inter se diversa, eodem tamen redeunt; omnia enim haec complectitur christianismus, q. d. Unctio, id est, Christiana fides, Christiana doctrina, Christiana religio, Christi gratia et sapientia vobis aspirata per Baptismum et Confirmationem, docebit vos omnia dogmata et officia veri Christiani, ac dignoscere et fugere haereticos quasi Antichristianos.

Ut hoc plenus intelligatur, notandum est, pro unctionem graece esse *χρῆμα*, id est unctio et unguentum. Unctio ergo pro unguento sive oleo sumitur. Unde S. Hieronymus, lib. II in cap. iii *Habacuc*, legit *unguentum*; hoc enim cum sit permanens, habetur, non ipsa unctio que transit. Alludit *χρῆμα* ad nomen Christi, q. d. Habetis chrisma a Christo, unctionem ab unguento, indeque estis et vocamini Christiani, ac facti estis mystice reges et sacerdotes per unctionem, qua uncti Deoque consecrati estis, tam in sacramento Baptismi, quam Confirmationis, quod olim baptizatis, utpote adultis, dabatur mox a baptismo, tanquam *χρῆμα*, ut ait S. Dionysius, id est *complementum*, consummatio et perfectio baptismi ac christianismi; per unctionem ergo corporalem acceptis spiritualium, puta per chrisma acceptis charisma et donum Spiritus Sancti. Unde S. Cyrillus, *Catechesi* 3 *mystag.*; Turrianus, lib. II *Pro epist. Pontif.*, cap. xviii, et Bellarminus, lib. II *De Sacram. Confir.*, cap. v et viii, hunc locum accipiunt de chrismate et sacramento Confirmationis, quia in eo perfectam unctionem, id est, gratiam et illuminationem Spiritus Sancti accipiunt. Per unctionem enim hic non tam gratia sanctificans, quam donum prudentiae et intellectus acci-

pitur, et, ut S. Gregorius ait, V *Moral.* xix, alias xx, allocutio intima inspirationis, que humanam mentem contingendo sublevat. Unde et S. Irenaeus, lib. IV, cap. xliii, vocat chrisma veritatis, hoc est, doctrinam: hoc enim donum olim dabatur baptizatis in baptismo, et magis in Confirmatione: unde baptizati illico prophetabant, id est, sublimia de Deo et Christo mysteria crucubant, ut patet *Actor*, ii, 6, cap. x, vers. 46, cap. xix, vers. 6, et I *Corinth.* xiv. Idem etiam datur in baptismo; conjunctum enim est cum gratia sanctificante, uti dixi *Isaia* xi, 1, licet non in tanta abundantia nunc detur.

Ad haec omnia jam dicta alludit « unctio, » praesertim ad regale sacerdotium, quod Christianus tribuit S. Petrus *epist.* I, cap. ii, vers. 9. Olim enim uti etiam nunc, reges, prophetae et sacerdotes consecrabantur per unctionem: reges, ut a Deo illuminati et directi bene et prudenter regerent; sacerdotes, ut a Deo sanctificati et illustrati bene et prudenter sacra administrarent et docerent; prophetae, ut a Deo inspirati futura praeviderent et praedicerent. Sic et Christiani in Baptismo et Confirmatione inuncti gratiam accipiunt, qua et se suosque regant, quasi reges; futura bona et mala praevideant, quasi prophetae, ideoque hostias bonorum operum Deo offerant, quasi sacerdotes. Unde Prudentius in *Psychom.*:

Post inscripta oleo frontis signacula, per quem
Unguentum regale datur et chrisma perenne.

Sensus ergo est, q. d. Sicut unctio, id est, gratia et sapientia, quam in unctione recipiebant, docebat reges regere, prophetas prophetare, sacerdotes sacra tractare et docere: ita unctio, id est, gratia et sapientia Spiritus Sancti, quem in unctione corporalis Baptismi et Confirmationis accepistis, docebit vos, o Christiani, omnia que ad Christianam fidem et vitam pertinent. Hisce de causis S. Joannes gaudet nomine unctionis, quia illud representat Christum amorem suum, de quo proinde dicitur *Cantic.* i, 2: « Oleum effusum nomen tuum; » atque ob ejus assiduum promotionem S. Joannes sub idem hoc tempus, Romae a Domitiano missus est in dolium olei ferventis, sed unctione Christi munitus illasus exivit. Hinc et de Christo praecinit Psaltes, *Psal.* xlii, 8: « Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus tuus oleo laetitiae praesentibus tuis; » et Isaias, cap. lxi, 4: « Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me; » et Petrus, *Actor*, cap. x, 38: « Unxit eum Dominus Spiritu Sancto et virtute. »

S. Athanasius, *epist. ad Serapionem*, ait unguentum hoc esse Spiritum Sanctum, puta cum suis donis et gratiis. In justificatione enim infunditur non solum gratia et charitas, sed et ipsemet Spiritus Sanctus, ut docet Paulus *Rom.* v, 5, et Concilium Tridentinum, sess. vi, cap. vii, et S. Augustinus hic: « Unctio spiritualis, ait ipse Spiritus

tus Sanctus est, cujus sacramentum est in unctione visibili; » et in hymno *Veni Creator Spiritus*, etc., vocatur « spiritalis unctio. » Spiritus Sanctus ergo animam inhabitans, illuminans, dirigens, opportuno tempore monet et suggerit quæcumque ejus salutis opportuna sunt; hæc est ejus unctio, id est illuminatio. Unde Clemens, lib. III *Constit. Apost.*, cap. xvi, ceremonias Baptismi et Confirmationis explicans: « Baptismus, ait, datur in mortem Filii Dei, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu Sancto, sigillum crucis pro cruce; chrisma, confirmatio confessionis est. » Imo S. Paulus II *Corinth. I, 21*: « Qui, inquit, confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. »

Porro licet oleum varias habet dotes et virtutes, scilicet refrigerandi, exhilarandi, roborandi athletas, nutriendi, medendi ægris, ignem fovendi, impinguandi, quas mystice præstat unctio Spiritus Sancti, juxta illud: « Impinguasti in oleo caput meum. » *Psal. xxii, 5*; et illud Ambrosii, lib. I *De Sacram.*, cap. II: « Occurrit presbyter, unctus es quasi athleta Christi; quasi luctamen hujus sæculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina; qui luctatur, habet quod speret: ubi certamen, ibi corona. » Tamen propria ejus virtus est illuminare, lumenque fovere. Quocirca per chrisma et oleum proprie significari donum illuminationis, puta sapientiæ et intellectus, quod in sacramento Confirmationis confertur, docent Patres. Amalarius, lib. I *De Eccles. Offic.*, cap. xxvii, cur chrisma conficiatur ex oleo et balsamo, hæc dat causam: Ut per oleum, ait, intelligamus rectam conversationem, quæ moderatur in mente per maturitatem sapientiæ; et per balsamum, doctrinam, quæ bonum odorem præstat foris. » S. Ambrosius, lib. *De viis qui initiantur mysteriis*, cap. vii: « Repete, ait, quia accepisti signaculum spirituale, spiritum scientiæ, spiritum sapientiæ et intellectus, spiritum consilii atque virtutis. Signavit te Pater, confirmavit te Christus Dominus, et dedit pignus Spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti. Ordo Romanus, qui vel S. Gregorii jussu, vel paulo post ejus tempora est editus, hæc orationem ad benedicendum chrisma prescribens: « Dominator Domine Deus, inquit, in tuo nomine fiat hæc creatura jam chrisma et habeatur ut chrisma, forma crucis, signum frontis, sacri titulus bellatoris; in hoc chrismate mulceatur auditus, purificetur visus: ut talibus stipendiis Christi milites decorati, atque ambrosiore madi, imperant serviant, non suadent, et signati chrismate sancto, signiferi esse mereantur celestes. »

Rabanus Maurus, lib. I *De Instit. Cleric.*, xxx: « Signatur, ait, baptizatus eum chrismate per sacerdotem in capitis summitate, per Pontificem vero in fronte, ut priori unctione significetur Spiritus Sancti descensus ad habitationem Deo con-

secrandam; in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, et scientiæ et virtutis venire in hominem declararet. » Tertullianus, *De Resurrect. carn.*, cap. vii, agens de cæremonis Confirmationis: « Caro, ait, ungitur, et anima consecratur; caro signatur, ut et anima muniat; caro manus impositione obambratur, ut et anima spiritu illuminetur. » Hugo Victorinus, lib. II *De Sacram.*, part. VII, cap. vii, « unctionem » chrismatis in fronte servandam esse docet septem diebus. « Quia septem, inquit, sunt dona Spiritus Sancti: alium diem habet sapientiæ, alium intellectus, alium consilium, alium fortitudinem, alium scientiam, alium pietatem, alium timorem. » Origenes, hom. 7 in *Ezech.*: « Oleum, ait, quo ungitur vir sanctus, oleum Christi, oleum sanctæ doctrinæ. »

Denique hoc loco abutuntur Novantes et Enthusiastæ, qui jactant se habere spiritum internum, quo illuminante intelligant S. Scripturam, et diriganter per omnia, ut interprete et doctore, ad Ecclesiæ judicio non sit opus. Verum graviter errant; hæc enim unctio illuminat fideles in iis que didicerunt, ut scilicet sciant retinenda esse fidei dogmata, que initio christianismi audierunt, nec audiendo esse Antichristos, qui ea oppugnant. Si enim in fide dubium, vel in Scriptura difficultas aliqua oriat, eadem Spiritus Sancti unctio docet non esse cuiusque plebeii ea resolvere, sed consulendos esse Doctores et Prælatos Ecclesiæ. Hos enim eo fine posuit Deus in Ecclesia, ut docet S. Paulus, *Ephes. iv, 11*: idipsum enim posuit ordo hierarchicus et recta ratio. Unde idipsum faciunt omnes respublikæ etiam Gentilium et Saracenorum.

Moraliter hic docemur, in omnibus dubiis, perplexitatibus, difficultatibus, invocandam esse unctionem Spiritus Sancti, ac dicendum cum Iosaphat rege: « Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te. » II *Paral. xx, 12*. Porro quam Spiritus Sanctus suorum mentes illuminet, quæque in eo omnia perspiciantur, egregie docet S. Cyrillus, *catechesi 16*: « Cui, ait, Spiritus Sanctus donatus est, anima illius illustratur, et plus quam homo cernit. In terra erit corpus, et anima coelos contemplantur. Videt ut Isaias cernebat Dominum super throno excoelo et elevato; videt ut Ezechiel eum qui sedebat super Cherubim; videt ut Daniel myriades myriadum, et millia millium. Exiguus homo cernit principium et finem mundi, et medium temporum, et regum successiones. Scit que non didicerit; adest enim verus ductor lucis. Intus consistens homo, et virtus scientiæ procul a Deo illi immittitur, ita ut ea que fiunt, ab aliis ipse cognoscat. Non adfuera Petrus Ananie et Saphira cum sua bona vendebant, sed per Spiritum aderat. Quare, inquit, tentavit Satanas cor tuum, ut mentiaris Spiritui Sancto? nullus erat accusator, nullus testis. Unde igitur

hoc evenit ut nosset? Nonne, inquit, manens manebat tibi, et id quod vendidisti in potestate erat tua? Quare statuisti in corde tuo hæc rem? Qui erat absque litteris, per gratiam Spiritus illa didicit, quæ ne Græcorum quidem sapientes noverant. Habes simile huic de Eliseo, » qui absens vidit Giesi accipientem dona a Naaman, ideoque ei revertenti ait: « Nonne cor meum ibat tecum? Hic ego corpore fueram conclusus, sed spiritus a Deo mihi datus, ea que procul aberant, cernebat. Cernis quomodo illuminat animas Spiritus Sanctus; tollit ignorantiam, et scientiam reponit. »

Mystice, de triplici unctione, scilicet compunctionis, que sita est in peccatorum detestatione; devotionis, que sita est in beneficiorum Dei recordatione; pietatis, que sita est in proximorum cum miseratione, vide S. Bernardum, serm. 40 et 22 in *Cant. Idem*, serm. 2 *De Pentecost.*: « Spiritus Sanctus suis tribuit, inquit, pignus salutis, robor viæ, scientiæ lumen. Pignus quidem salutis, ut ipse Spiritus reddat testimonium spiritui tuo, quod Filius Dei sis, qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat et ostendat, qui donet lictiam in corde tuo, et de rore cæli, si non continue, tamen sæpissime mentem tuam impinget. Robor viæ, ut quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam ejus non solum possibile, sed etiam facile fiat. Scientiæ lumen, ut cum omnia benefeceris, te servum inutilem putes, et quidquid boni in te inveniatis, illi tribuas, a quo omne bonum est, sine quo non parum aliquid, sed nihil omnino potes inquirere, ne perire dicam. »

ET NOSTIS OMNIA, — quæ scilicet jam dixi de retinenda fide, de cavendis Antichristis, de Antichristo venturo; omnia ergo intellege accommode, que fideles docentur, quæque eos scire convenit. Clarum enim est nec fideles, nec Doctores, nec ipsum Joannem et Apostolos scivisse omnia omnino. Unde Syrus vertit, *discernitis unumquemque hominem*, puta, ut Beda, *discernitis inter probos et improbos*, inter Christianos et Antichristianos. Simili modestia et phrasi ait Paulus, I *Thessal. v, 1*: « De temporibus et momentis non indigetis ut scribamus vobis; ipsi enim diligenter scitis. » Et S. Petrus, *epist. II, cap. 1, vers. 12*: « Incipiam vos semper commonere de his, et quidem scientes confirmatos vos in presentis veritate. »

21. NON SCRIPSIS VOBIS QUASI IGNORANTIBUS VERITATEM, SED QUASI SCIENTIBUS EAM. — Solent magistri laudare ingenium et scientiam discipulorum, ut eos sibi concilient et ad acrius studendum extiment. Ita hic facit S. Joannes, simulque insigne dat specimen modestiæ, q. d. Non hæc ego scripsi ut vos doceam, sed ut doctos confirmem et commonefaciam, « tanquam in memoriam vos reducens, » ut in simili ait Paulus, *Roman. xv, 15*.

ET QUONIAM (quod) OMNE MENDACIUM EX VERITATE

NON EST. — Repele *scilicet scientibus*, q. d. Scripsi hæc vobis scientibus veritatem, ideoque pariter scientibus quod mendacium ex veritate non est; mendacium vocat non Ethicum, quod est contra mentem loqui; sed Theologicum, quod est error, falsitas, hæresis, indicat fontem hæresis et hereticorum, quos Antichristos nominavit, q. d. Hæreticorum dogmata sunt errores et mendacia, ideoque non manant a Deo et Christo, qui est prima veritas, sed a diabolo qui est mendax et pater mendacii, hoc est, omnis hæresis et erroris, *Joan. viii, 44*. « Qui mentitur non est ex Christo, » ait Beda; unde colligit S. Augustinus: « Eoec, inquit, admoniti sumus quomodo cognoscamus Antichristum. Quid est Christus? Veritas ipse dixit: Ego sum veritas, *Joan. cap. xiv, vers. 6*. Omne autem mendacium non est ex veritate; omnes igitur qui mentiuntur non sunt ex Christo. » Vide S. Augustinum, lib. *Contra Mendac.*, cap. xviii. Nota hebraismus, omne non, id est, nullum mendacium est ex veritate. Aliter id accipit Loci in suis æquivalentibus; nam « non omne, » vel « omne non, » eis idem valet quod « aliquid non, » ut omnis homo non est doctus, vel, non omnis homo est doctus, idem est quod aliquid homo non est doctus. Sed secus se res habet apud Hebræos. Sic ait *Ecclesi. vii, 14*: « Noli velle mentiri omne mendacium, » id est, nullum mendacium velis mentiri: « Non erit impossibile apud Deum omne verbum, » *Luc. i, 37*, id est nulla res erit Deo impossibilis.

22. QUIS EST MENDAX (per antonomasiam, puta mendacissimus), NISI IS QUI NEGAT, QUONIAM (quod) JESUS EST CHRISTUS? — Ita Romani, sed alii Latini, Græci et Syri codices addunt non, leguntque, quoniam Jesus non est Christus; nam duplex negatio apud Hebræos magis negat, licet apud Latinos affirmet. Perperam aliqui apud Hugonem legunt, quoniam Jesus non est homo. Explicat quodam mendacium intelligat, nimirum gravissimum in fide et religione, adeoque in fidei summa et capite, puta hæresim Antichristianorum, qui negabant hunc hominem, scilicet Jesum, esse Messiam et Christum, ac consequenter esse Filium Dei, uti negabant Simon, Ebion, Corinthus, alique Judaizantes prisce, æque ac moderni, contra quos S. Joannes tam Evangelium, quam Epistolam conscripsit. « In hujus enim comparatione mendacii, ait Beda, cætera aut parva videntur, aut nulla. » Quid enim mendacius aut perniciosius dici fingique potest, quam quod Jesus non sit Christus, id est redemptor et salvator mundi? hoc enim est præcidere omen, fidem et spem salutis. Talis ergo est mendax per excellentiam, quia falsarius, hereticus, sacrilegus, atheus, Antichristus. Hoc significat hic « mendax; » aliqui mendax Latinis proprie dicitur qui contra mentem loquitur, aliud sciens vel cogitans, aliud proloquens; sed et hi contra mentem loquebantur, quia Jesum esse Christum sciebant, vel scire debebant,

Audi Tertullianum, *De Præscript.*, cap. xxxiii: « Joannes, inquit, in epistola eos maxime Antichristos vocat, qui Christum negarent in carne venisse, et qui non putarent Jesum esse Filium Dei. Illud Marcion, hoc Ebion vindicavit. » Et Œcumenium: « Simon, ait, alium Jesum, alium Christum assererat; Jesum videlicet, qui ex S. Maria ortus fuerat, Christum qui in Jordanem de celo descenderat. » Et Cyrillus, *catech.* 6: « Ex nobis, ait, prodierunt, sed non erant ex nobis. Horum dux et omnis hæreseos inventor et auctor est Simon Magus. Hic autem cum esset Romæ, posteaquam ab Apostolis rejectus est, et Græcam Selenen quamdam meretricem circumducens, ore nefando primus ausus est dicere seipsum esse Deum, qui in monte Sina tanquam Pater apparuit; ac deinde apud Judæos non in carne, sed in imagine tanquam Christus Jesus visus est; atque postea tanquam Spiritum Sanctum a Christo mittendum se esse promissum. Et ita seduxerat civitatem Romanam, ut Claudius illi statuum erexerit, eum ea inscriptione in lingua Romana: ΣΙΜΩΝ ΔΕΟ ΣΑΚΤΟ. »

Porro, quam fanaticos, insulos et insanos Antichristos hoc sæculo produxerit hæresis, liquet ex *Historia Anabaptistarum* Arnoldi Meshovii, in qua inter alia, lib. I, cap. xvii, narrat Carolstadium eorum parentem ex Theologiae Doctore se fecisse agricolam et aratorem, eo quod diceret, cuique ex labore manuum esse vivendum, juxta legem Dei, *Genes.* iii: « In sudore vultus tui vesceris pane tuo; » ac tandem tradit eum a diabolo abreptum, nusquam deinceps comparuisse. Cap. vero xix, narrat Jacobum quemdam jacitasse se esse Christum, et duodecim apostolos instituisse, qui miris fraudibus et imposturis populo imponebant, ac tandem hosce sycophantas in Silesia a matrona nobili mappam ad sacrificandum postulasse. « At mulier, inquit, fasciculum tele illis obtulit; tunc illi: Hanc nobiscum accipiemus, et Christus tibi benedicet, ut tibi linum abundantius crescat, ostende aliam si habes. Quam cum similiter accipere vellent, mulier reusavit, maritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam clam involventes, mulieri reddiderunt. Itaque cista a tela, a cista vero domus accensa conflagravit. Viro domum reverso, uxor ob Christum cum apostolis male tractatum, hoc sibi juste contigisse dixit; at vir ira exardescens: Lafo hic, inquit, nequissimus, et non Christus fuit. Itaque cum vicinis eos insequitur, et in quadam villa asssequitur. Tum pseudochristus ad illum, qui vocatur Petrus, dixit: Jam mea passio, Petre, calique quem bibiturus sum appropinquat. Cui Petrus: Et mihi, ut video, Domine, imminet. Ille vero dixit: Petre, ego aliter non possum nisi per fenestram hanc evadere; tum Petrus: Et ego te quoad vivam non derelinquam, sed quocumque fueris sequar. Ergo per fenestram aufugit; ceteri quoque apostoli qua

potuerunt evaserunt. Rustici eos secuti baculis fustibusque cecidere, dicentes: Prophetiza nobis, Christe, cum tuis apostolis, qua in silva baculi isti creverint. Ergo plagis emendati, vitam suam emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem apostolorumque tormenta subire. »

Deinde, lib. II, cap. xv, narrat extitisse mulierem Abacellam nomine, quæ cum cæteros Anabaptistas Spiritum Sanctum jacitare, quodque ab eo interpretationem sacræ Scripturæ discerent, audiret, ipsa quoque novi Testamenti, surrepto in manus codice sacrarum Litterarum, sensum cepit populum docere; atque cum ad eum locum pervenisset, apud Deum nihil esse impossibile, Christum se verumque mundi Messiam, id possibile rata, constituit, conjunctis sibi ex fratribus Evange viris duodecim, quibus ac propagandum Evangelium velut apostolis uteretur. Hi foris nonnumquam egrediebantur, ac ruri agricolas Messie sue doctrinam predicabant. Lib. V, cap. xi, narrat Joannem Matthei, arte pistorem, patria Harlemensem, finxisse se esse Henoc, missumque a Deo, ut quasi verissimus Dei testis, fidelem in Hollandia populum ad novam Hierosolimam convocaret. Inter alia enim paradoxa docebat, Christi regnum ante diem judicii civile in terra futurum, in quo soli Sancti, regibus ferro et vi sublati, dominarentur; id autem regnum esse jam ceptum Anabaptistarum. Lib. VII, folio, narrat Joannem Bocoldum, sartorem Leidensem, occupasse urbem Monasteriensem in Westphalia, ibique se regem creasse, ac Christum nominasse, duodecim apostolos elegisse, ut vicinos ad novum Messiam adorandum advocaret; sed post horrenda dogmata et flagitia, expugnata ab urbis Episcopo urbe, candentibus laminis toto corpore laceratum, meritis sacrilegiorum suorum penas dedisse.

HIC EST ANTICHRISTUS QUI NEGAT PATREM ET FILIUM, — quia negando Christum esse Filium Dei, negant Deum ejus Patrem, ut sequitur. Pater enim et Filius sunt correlativa, quorum lex est, ut mutuo se ponant et tollant. Filius enim est Pateris Filius, et Pater est Filii Pater; posito ergo uno, ponitur et alterum; sublato uno, necessario tollitur et alterum. Œcumenius opinatur hic perstringit Valentium, « qui alium esse Patrem in nominabilem assererat, præter eum qui pater Christi diceretur. Idem vero heretici, inquit, Filium quoque denegant, dum hominem solum esse ipsum, et non naturam Deum affirmant. » Sic et Basilides alium quemdam Patrem confinxit, a quo *vis*; id est *mens*, inde *deus*, id est *verbum*, productum sit. De quo Irenæus, lib. I, cap. xxiii; Tertullianus, *De Præscript.*; Epiphanius, *hæresis* 24, et alii.

23. OMNIS QUI NEGAT FILIUM, NEC PATREM HABET (tanquam in quo maneat, nec tanquam manentem in se, ait Cajetanus, quia generationem ejus æternam non credit, ait Dionysius); QUI CONFITE-

TUR FILIUM, ET PATREM HABET, — ita Romani et Latini omnes, ac Syri et Græci multi; nonnulli tamen delent: *qui confitetur Filium, et Patrem habet.*

HABET — scilicet in mente et fide, ac consequenter in ore et confessione, id est, ut Syrus vertit, *credit*, vel confitetur Patrem. Alludit ad illud *Evang.* cap. v, vers. 38: « Verbum ejus (Patris) non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, hunc vos non creditis, » ubi pariter *habetis* exponit per *creditis*. Simili phrasi dixit cap. i, vers. ult.: « Verbum ejus non est in nobis. » Et hoc cap. vers. 5: « In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, » etc.; et vers. 24: « Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat. » Per fidem enim, spem et charitatem Deus Pater, Filius et Spiritus manent in nobis; ac consequenter eos habemus in nobis, sicut templum in se habet et continet Eucharistiam: anima enim sancta realiter est templum Dei inhabitans.

Perstringit hereticos judaizantes; Judæi enim negant mysterium SS. Trinitatis. Dicunt enim unum tantum esse Deum, in una duntaxat persona, æque ac in una duntaxat natura existentem, ac consequenter negant Christum esse Deum, Deique Filium. Unde Christus in Evangelio S. Joannis passim contra eos disputat, probatque se esse Filium unigenitum Dei Patris. Vide cap. iii, vers. 33; cap. v, vers. 18 et seq., c. vers. 36 usque ad finem capituli; cap. vi, vers. 58, etc. « Si enim, ait Œcumenius, Patrem novissent, eum quoque Filii unigeniti Patrem esse procul dubio percepissent. » Præsertim quia qui ignorat Trinitatem, ignorat et Deitatis naturam, eam scilicet esse tam plenam et fecundam, ut personarum pluralitatem exposeat, et tribus se communicare efflagit, adeo ut si unam personam sustuleris, totam divinitatem sustuleris, et hoc significat hic S. Joannes. Simili modo ait Christus Philippo: « Philippe, qui videt me, videt et Patrem, etc. Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? » *Joann.* xiv, 10. Qua sententia significatur et pluralitas personarum, et identitas essentiae divinae, ac intima et perfecta inhabitatio unius personæ in alia, et e converso, quam Damascenus, lib. I *De Fide*, cap. xi, vocat *μετὰ ἑαυτὸν*, id est Damasceno Doctores Scholastici *circumcessionem*. De quo sublimi mysterio sublimiter disputat S. Augustinus, lib. VI *De Trinit.*, cap. ult.; S. Hilarius, lib. IV *De Trinit.*; Ambrosiaster, in epist. II ad *Cor.*, cap. xii. « Singula, ait S. Augustinus, sunt in singulis (personis), et omnia in singulis, et singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia. »

Denique S. Cyprianus, *De Exhort. mart.*, cap. v, et Hilarius, lib. VI *De Trinit.*, ultima verba sic legunt: « Qui habet Filium, et Filium et Patrem habet, » scilicet benevolens et faventem. Sic quoque legit S. Augustinus, sed explicat de cultu et veneratione, q. 2. Qui colit Filium, colit et Patrem; nequit enim colere Patrem, qui non colit

Christum ejus Filium, juxta illud: « Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum, » *Joann.* v, 23.

24. VOS QUOD AUDISTIS AB INITIO, IN VOBIS PERMANEAT. — Est Hebraica verborum tractatio, quam latine sic ordines: Quod vos audistis ab initio, id in vobis permaneat, q. d. Constanter perseverate in fide, doctrina et vita Christiana, quam primitus accepistis; sic enim vera fides manebit in vobis, et vicissim vos manebitis in vera fide, religione et cultu Dei. Quare, « si qui evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit, » ait Paulus *Galat.* cap. i, vers. 9. Ideoque doctrinis variis et peregrinis nolite abduci, » *Hebr.* xiii, 9. Præclare S. Cyprianus, *epistola* 40: « Admoneo, inquit, pariter et consulo ne perniciosis vobis temere credatis, ne fallacibus verbis consensum facile commodeis, ne pro luce tenebras, pro die noctem, pro cibo famem, pro potu sitim, venenum pro remedio, mortem pro salute sumatis. »

SI IN VOBIS PERMANERIT QUOD AUDISTIS AB INITIO (eo modo quo jam explicui), ET VOS IN FILIO ET PATRE MANEBITIS. — q. d. Adhaerebitis Filio et Patri per veram fidem, spem et charitatem, quod vers. præced. dixit: « Qui confitetur Filium, et Patrem habet, » adde et Spiritum Sanctum; quia hic in Patre et Filio includitur. Pater enim et Filius sunt spiratores Spiritus Sancti; unde in plena sui ratione et cæntia includunt vim spirativam, imo actuale spirationem Spiritus Sancti. S. Joannes tamen non nominat Spiritum Sanctum, sed Filium et Patrem, quia de Spiritu Sancto tunc nulla erat questio, sed duntaxat de Filio, puta Christo, et consequenter de Patre. Simoniani enim et Cerinthiani negabant Jesum esse Deum, Deique Filium. Hinc et Filium præponit Patri, præsertim quia « nemo venit ad Patrem nisi per Filium, » *Joann.* xiv, 6. « Nullus enim divinae gloriae celsitudinem videbit, nisi qui per sacramenta humanitatis, quam Filius suscepit, renatus est, » ait Beda et Thomas Anglicus.

Porro ex eo quod « vos in Filio et Patre manebitis, » vicissim Filius et Pater manebunt in vobis. Nam, ut explicat Œcumenius: « In Filio, inquit, et Patre manebitis, hoc est, conjunctionem et communicationem cum eo habebitis, » juxta promissum Christi, *Joann.* xiv, 23: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. » Quo loco S. Augustinus: « Ecce, inquit, facit in Sanctis cum Patre et Filio Sanctus etiam Spiritus mansionem, intus utique tanquam Deus in templo suo. Deus Trinitas, Pater et Filius et Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos; veniunt subveniendi, venimus obediendo; veniunt illuminando, venimus intuenti; veniunt implendo, venimus capiendi, ut sit nobis eorum non extranea visio, sed interna; et in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna. »

23. ET HÆC EST REPROMISSIO (id est, res promissa), QUAM (Vatablus legit *qua*, sed græce est $\tau\eta$, id est *quam*) IPSE POLlicitus EST NOBIS (si in ipso maneamus), VITAM ÆTERNAM. — S. Augustinus legit, *vita æterna*, idque clarius est et latinus. Est antiphrasis Hebraica. Similis est vers. 27: «Unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis; » *unctionem*, id est unctio, et in *Evangel.* cap. XIV, 24: «Sermone», id est sermo, «quem audistis; » et *Psalm.* CXVII, 22: «Lapidem», id est lapis, «quem reproboverunt edificantes, hic factus est in caput anguli.» Similis est apud Latinos, ut apud Terentium prolog. *Andr.*: «Populo ut placerent quæ fecisset fabulus; » et Virgilius: «Urhem, » id est urbs, «quam statuo, vestra est.»

Aliter Gagneus: Manere, inquit, in Filio et Patre promissio est, quam nobis pollicitus est in Evangelio orans pro nobis Patrem Dominus, *Joann.* XVII, 20: «Non pro eis rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum, ut omnes unum sint, et sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint.» Bene ergo ait de hoc Joannes: Hæc est promissio quam pollicitus est nobis, quæ quidem est vita æterna: vita enim æterna est manere in Deo, eoque frui hic per gratiam, in futuro per gloriam. Hæc accedit (Clementis, qui $\tau\eta$ et accipit ut causale pro *quia*, q. d. Manebitis in Filio et Patre, quia hoc ille pollicitus est, cum vitam æternam pollicitus est. Verum prior sensus simplicior et germanior est.

Acer hic est stimulus, quem fidelibus ad constantiam in fide contra hæreticos, et omnem virtutem dat S. Joannes, nimirum promissio et merces vitæ æternæ: «Memoria promissæ mercedis perseverantem te faciat in opere, » ait Beda. «Videamus, inquit S. Augustinus, quid promissit. An argentum? An possessiones? An amœna prædia? Non est hæc merces ad quam nos hortatur, ut in labore duremus. Quid igitur merces ista? vita æterna.» Subjicit deinde Deum promissis jungere minas, ac ni pareamus minari mortem æternam, imo ignem æternum. «Minatur, ait, mihi potens homo, ut aliquid mali faciam: quid minatur? Carceres, catenas, ignes, tormenta, bestias: numquid ignem æternum? Exhorresce quod minatur omnipotens, ana quod pollicetur omnipotens, et vilescit omnis mundus, sive promittens, sive terrens.»

27. ET VOS UNCTIONEM QUAM ACCEPTISTIS AB EO, MANEAT IN VOBIS. — Est hyperbaton, sive verborum trajectio, quæ sic clare ordinanda est: «Et quam vos accepistis unctionem ab eo, maneat in vobis.» Ita enim non solum Hebræi, sed et Latini loquuntur, ut ostendi vers. 23; unde nonnulli codices clare pro «unctionem» legunt, unctio. Sic et Syrus: Sed et vos, inquit, si permanserit vobiscum illa unctio, quam accepistis ab eo, necesse non habetis ut quis vos doceat.

«Unctionem» vocat gratiam Spiritus Sancti, puta donum sapientiæ et intellectus fidelibus inditum in Baptismo, et auctum in Confirmatione hæc enim gratia et sapientia ungit imbutique animam quasi unguentum spiritalè fragrantissimo odore et sapore rerum divinarum, æque ac unguentum corporale, puta chrisma ungit imbutique corpus fragrantia corporali. Vide dicta vers. 20.

ET NON NECESSE HABETIS UT ALIQUIS DOCEAT VOS, SED SICUT UNCTIO EJUS DOCEAT VOS DE OMNIBUS. — Subaudi, maneat in eo, uti post brevem parenthesis subdit S. Joannes. Aliqui codices supplunt, *ita faciatis*. Agit contra pseudoapostolos, puta hæreticos, quos, vers. 18, vocavit antichristos, Iliptum S. Joannes clare vers. præced. significavit, dicens: «Hæc scripsi de his qui seducunt vos.» Sensus ergo est, q. d. Non est necesse ut pseudoapostoli et hæretici vos doceant veram fidem et doctrinam; jam enim eam didicistis ab ipsis Christi Apostolis, cooperante unctione Spiritus Sancti, quem in Baptismo et magis in Confirmatione accepistis; necesse est enim ut quod Apostoli foris per vocem doceant, id ipsum Spiritus Sanctus interius per gratiam et illuminationem vos doceat, juxta illud *Isaia* IV, 13: «Ponam universos filios tuos doctos a Domino; » quod S. Joannes, *Evangel.* cap. vi, vers. 45, vertit, et erunt omnes doctores Dei. Deus enim est «qui docet hominem scientiam, » *Psalm.* CXIII, 10. In hæc ergo doctrina quam Apostoli exterius, Spiritus Sanctus interius vos docuit, manete et perseverate. Vide Bellarminum, lib. III *De Verbo Dei*, cap. III et seq., ubi et addit: «Simile, inquit, esset, si Catholicis Catholicis quos perturbarent hæretici, scriberet: Non necesse habetis ut Lutheranus aut Calvinista doctrinam vos doceat Christianam; quia quæ vos oportet scire, plene didicistis et tenetis ex prædicatione Ecclesie, adjuvante unctione Spiritus Sancti.»

Simili modo S. Petrus hortatur fideles ad constantiam in fide dicens, *epist.* I, cap. v, vers. 12: «Brevis scripsi vobis, obsecrans et contestans hæc esse veram gratiam Dei, in qua et stalis; » et Paulus, *Coloss.* I, 6: «Cognovistis gratiam Dei in veritate, sicut didicistis ab Epaphra charissimum conservo meo.» Ita Interpretæ ac S. Augustinus unctionem hæc explicant: «Quantum ad me pertinet, inquit, omnibus locutus sum; sed quibus unctio illa intus non loquitur, quos Spiritus Sanctus intus non docet, indocti redeunt. Magister forinsecus adjutoria quædam sunt, et admonitiones; cathedra in cælo habet, qui corda docet: de Domino dico. Propterea ait et ipse in Evangelio: Nolite vobis dicere magistrum in terra, unus est magister verus Christus; ipse vobis intus loquatur, quando nemo hominum illic est; quia etsi aliquis est a latere tuo, nullus est in corde tuo; et non sit ullus in corde tuo, Christus sit in corde, unctio ipsius sit in corde; ne sit

in solitudine cor sitiens; et non habens fontes, quibus irrigetur interior; ergo magister est qui docet, Christus docet, inspiratio ipsius docet: ubi illius inspiratio, et illius unctio non est, forinsecus inaniter prestrepunt verba.» Et S. Gregorius, hinc 30 in *Evangel.*, citans hæc verba S. Joannis illaque Evangelii ejusdem explicans, *Ipse vos docetis omnia*: «Quia nisi idem Spiritus, ait, cordi adsit audientis, otiosus est sermo doctoris.» Mox autem recte subdit: «Non ergo docti homini tribuat, quod ex ore doctentis intelligit, quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Ecce unam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter sentiemus audite vocis percipitis. Cum ergo vox dispar non sit, cur in cordibus vestris dispar sit vocis intelligentia, nisi quia per hoc quod vox loquentis communiter admonet, est magis interior qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet?»

Quod ergo ait: «Unctio ejus docet vos de omnibus, » commode accipe «de omnibus, » scilicet jam didicis, quæ audistis et scitis, puta de omnibus articulis fidei contra hæreticos retinendis, ceterisque quæ quælibet fidelem scire oportet; quæ proinde quisque doceatur et discit in prima sua catechesi et instructione, quod olim exacte faciebant fideles in primitiva Ecclesia: loquitur enim «scientibus, » ut ipse ait vers. 21. Alioqui enim non eguissent Doctoribus et Pastoribus, et frustra eos hæc epistola doceret S. Joannes, uti recte arguit hic ipsemet Beza, ne quis hoc S. Joannis loco abutatur, et contendat epistolam privatam singulorum esse interpretem S. Scripture et judicem controversiarum fidelium. Talibus enim intonans comminatur Deus: «Vae Prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident!» *Ezech.* XIII, 3.

Addunt aliqui hæc scribi a S. Joanne toti Ecclesie, in qua multi erant sapientes et illuminati a Deo, qui proinde docti erant de omnibus, ut et ipsi alios radiiores docerent, q. d. O fideles, non est quod vos doceant hæretici; Ecclesia enim vestra, vestrique doctores plene a Spiritu Sancto docti sunt de omnibus: ipsos ergo adite, ipsi vos docebunt de omnibus ad fidem et salutem necessariis.

Denique pro unctio ejus, scilicet Christi et Spiritus Sancti, Græca pleraque legunt $\tau\eta$ $\alpha\upsilon\tau\eta$ $\chi\alpha\lambda\iota\sigma\tau\alpha$, id est ipsa unctio; unde Syrus vertit, sed sicut illa unctio a Deo est, ipsa vos docet de omnibus. Rursum per chrisma, id est unctioem, aliqui accipiunt Christum, id est unctum et ungentem, q. d. Christus per se et suos vos ungens, id est imbuens et instruens, docebit de omnibus, non Antichristi. Sic *Daniel.* IX, 26: «Occidetur Christus; » Septuaginta pro Christus vertunt, chrisma, scilicet per abstractum chrisma significantes concretum Christum. Unde quod sequitur: «Et verum est, » Tigurina vertit, et veræ, scilicet Christus; sic et

S. Augustinus legit, «et verax est, et non mendax.»

ET VERUM EST, ET NON MENDACIUM. — Græcizat interpres: quia enim $\chi\alpha\lambda\iota\sigma\tau\alpha$ Græcis est neutrum, hinc pariter epithetum Latinum neutrum ei dedit, scilicet verum, q. d. Hoc chrisma verum est, puta hæc unctio vera est, et non mendax. *Secundo* et simpliciter, hæc accipias technice, q. d. «Et, » id est quia, verum est, quidquid docet hæc unctio, et nullum est mendacium in his, hinc secure et auscultate in omnibus, in his que manete et persisistite usque ad mortem. Solent Hebræi asseverationem firmare per negationem contrarii, ut, «confessus est, et non negavit, » id est plane pleneque confessus est Joannes se non esse Messiam, *Joan.* I, 20. Sic hic, «verum est et non mendacium, » id est, verissimum est, et alienissimum ab omni mendacio et falsitate.

ET SICUT DOCEAT VOS (et ponitur pro igitur, ait Vatablus. Hebræis enim $\tau\eta$ pene sola est conjunctio, quæ æquivalat cæteris Latinorum et Græcorum, q. d. Cum omnia que docet unctio, sint vera, carentia omni mendacio et falsitate; igitur) SICUT ILLA DOCEAT VOS, MANETE IN EO. — id est, in illius doctrina et fide perseverate. Gaudet Joannes verbo manendi. Pro manete græce est $\mu\alpha\upsilon\eta\tau\epsilon$, id est manebitis, hoc est, manete. Græci enim, æque ac Latini et Hebræi sæpe futurum usurpant pro imperativo. Adde, quidam codices legunt $\mu\alpha\upsilon\eta\tau\epsilon$ in imperativo, id est manete.

28. ET (id est igitur, idcirco) NUNC, FILIOLI. — Vox familiaris S. Joanni, utpote seni, patri et patriarche suorum amantissimo, ipsisque quasi filiis charissimis hæc paterna voce blandienti.

MANETE IN EO. — quod scilicet vos docuit unctio Christi et Spiritus Sancti, puta in orthodoxa fide, doctrina et vita Christiana constanter perseverate, nec hæreticorum blandiloquentia vos ab ea in heresim, vel errorem abduci sinatis. Sollicitè inculcat fidelibus inter tunc exorientes in dies hereses et hereticos, in christianismo constantiam et perseverantiam, ob periculum apostasie, quia inter omnes virtutes sola perseverantia coronatur.

UT CUM APPAREBIT (Christus in gloria iudicaturus orbem in fine mundi), HABEBAMUS FIDUCIAM, — $\mu\alpha\upsilon\eta\tau\alpha$, id est libertatem, securitatem, fiduciam, loquendi auctoritatem: cum ceteri sibi male conscii trepidabant et obmutescunt, juxta illud *Sapient.* V, 1: «Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt.» Nam, ut ait Paulus *Coloss.* III, 4: «Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparetis enim ipso in gloria.» Quare quod ait S. Basilius, *hom.* 41 *Hebræum*: «Abraham quoque timebit in iudicio, et agoniam patietur, » per exaggerationem dictum est, tantumque significat summum iudicii et examinis in eo futuri rigorem, indeque pavorem, si viderit illud in se species, juxta illud S. Petri, *epist.* I, cap. IV, vers. 18: «Si justas vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt?» Nam

alioqui si spectes Dei gratiam et clementiam, illa Sanctos omnes assecurabit de sua salute et gloria: nam ipsa ante examen discernet illos a reprobis, eosque constituet a dextris, quasi amicos dilectos et electos suos.

ET NON CONFUNDAMUR AB EO IN ADVENTU EJUS. — *g. d.* Ne pudeamus utrique, scilicet tam vos, si a doctrina Christi aberretis, quam nos Apostoli et Pastores, quod vos in ea non conservaverimus: sicut enim eruditio et probitas discipuli laus est et decus magistris, sic imperitia et improbitas discipuli probrum est et dedecus magistris. S. Basilus ad illud *Psalm.* xxxiii: « Timorem Domini docebo vos, » docet acerbissimam damnatis poenam fore pudorem et confusionem æternam, quam subibunt coram Christo et angelis sanctis, demonibus cælerisque damnatis in die iudicii, adeo ut damnati mallent manere et ardere in gehenna, quam inde egredi in vallem Josphat ad iudicium hoc sibi tam probrum et infame subeundum. Unde dicent « montibus et petris: Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni; quoniam venit dies magnus ire ipsorum, et quis poterit stare? » *Apocal.* vi, 17. Pudoris cause erunt, quod Christus peccata omnia etiam videntia, infamia et horrenda, licet secretissima et sola mente commissa, coram toto mundo publicabit; quod Sanctos in hæc vita a se contemplos, vexatos et occisos videbunt super se elevatos in gloria, suosque esse iudices, ac se pariter condemnare; quod tam fuerint stulti, ut exili voluptate emerint æternum hoc probrum; quod peccata et gehennam modica penitentia, et confusione confessionis expiare neglexerint, etc. Hoc est quod ait Isaias ultimis verbis sue prophetiæ: « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, et erunt usque ad satiætionem visionis omni carni; » et *Daniel.* xii, 2: « Qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper. »

Notat S. Cyrillus, *Catechesi 3 mystag.*, fideles in Confirmatione ungi in fronte, quæ sedes est pudoris, ne pudeat eos confiteri nomen Christi, neve aliquid pudendum committant, ob quod confundantur in die iudicii. Præclare S. Augustinus hic: « Fidelis, inquit, est qui promisit, non te fallit, tantum novi defecere, sed exspecta promissorem; non enim novit fallere veritas, tu noli esse mendax, ut aliud profitearis, aliud agas. Tu serva fidem, et servabit ille pollicitationem; si autem non tu servaveris fidem, tu fraudasti, non ille qui promisit. » Et *Æcumenius*: « Quid illustrius atque admirabilius esse unquam poterit, quam cum apud quem labores nostros relaturi sumus, apud eum cum fiducia id faciemus, nulloque pudore in adventu ejus perfundemur? »

IN ADVENTU EJUS, — *ἐπιφανείας*, id est in apparitione, in manifestatione, in illustratione illius, cum scilicet gloriosus apparebit, eritque iudex

omnium hominum. « Videmus enim nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem, » *I Corinth.* xiii, 12.

29. Si scitis (id est, quia scitis, vel cum sciatis, quandoquidem sciatis: ita Dionysius) QUONIAM JUSTUS EST (Christus iudex, de cuius adventu iam egi), SCITOTE QUONIAM ET OMNIS QUI FACIT JUSTITIAM, EX IPSE NATUS EST. — Dat modum et medium quo in die iudicii non confundamur coram Christo iudice, sed habeamus fiduciam, si nimirum faciamus justitiam, id est opera justa et sancta, quæ Christo justo iudici offeramus. Ne quis enim putaret solam fidem orthodoxam sufficere, ut docebat Simon Magus, et moderni hæretici, addit hic requiri quoque justitiæ opera, *g. d.* Cum Christus futurus iudex non tantum qua Deus, sed et qua homo, sit justus antonomastice, id est justissimus et sanctissimus, tum in se, tum in ferenda sententia; utique amat eos qui sunt iusti, faciuntque opera justitiæ, pro eisque feret sententiam justam et salutiferam. Iudicis enim iusti est iudicare de operibus cuiusque, et bonis addicere præmium, malis poenam. Qui ergo facit justitiam, in die iudicii coram ipso non confundetur, sed habebit omnimodam fiduciam; quia iudici suo iusto similis, imo ex ipso natus est, hoc est, ipsius filius et hæres est. Quare non confundetur in ejus adventu, sed fidenter eum exspectabit, certus se per eum fore hereditatis æternæ participem. Nam « si filii, et heredes, hæres quidem Dei, coheredes autem Christi, » *Rom.* viii, 17. Omnis enim justitia nostra mana a justitia, sanctitate et gratia Christi. « Justitiam hic non specialem, sed generalem accipio, quæ est complexio omnium virtutum, a qua iusti, sancti, Deo grati, amici et filii denominantur. Alludit ad illud *Evangelii* cap. i, vers. 12: « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. » Porro nullum certius est argumentum, quod quis natus sit ex Deo, quam si factis et moribus Deum exprimat velut lineamenti. Notat primo *Didymus* dici, « qui facit » in presenti, non qui *fecit*, aut *faciet*, quia bona radix bonos dat fructus in presenti; quia ergo per justitiam et gratiam ex Deo renascimur, et firmus divine consortes nature, ut ait S. Petrus, *II epist.* cap. i, vers. 4, (realiter enim participamus Dei substantiam per gratiam supernaturalem et divinam, quæ summa est participatio divinitatis): hinc pariter natiuitatem hanc et vitam divinam, per opera vitalia divina, puta per opera justitiæ, in presenti semper ostendere debemus. Sicut enim non est homo vivens, qui in presenti opera vite humane non edit, puta qui non comedit, non ambulat, non respirat, non loquitur, non ratiocinatur: ita pariter non est justus, nec renatus aut vivens ex Deo, qui opera justa et divina non edit, præsertim

quia filii est imitari patrem. Cum ergo Deus justus

justitiam ubique faciat, et nos ejus filii eandem ubique facere debemus.

Notat secundo, noster Salmeron, generationem hanc divinam similem esse generationi carnali et humane. Sicut enim hæc fit ex viro et femina, sic et illa quodammodo: Christus enim, qua homo, patiens parturit nos cum summo dolore; idem qua Deus agit et producit in nobis gratiam et justitiam, per quam renascimur in filios Dei.

Notat tertio *Æcumenius*, justos a Deo gigni, ut et ipso progignant et procreent alios sibi similes; « quippe eum justus, inquit, etiam justos procreat ac gignat, » uti homo generat hominem, bos bovem; et *Didymus*: « Operantem, ait, justitiam commendat virtus, cum sit scilicet actualis: nullus itaque antequam faciat quæ virtutis sunt, justus est, sed neque dum cessaverit operari; » intellige in actu exercitio, non signato.

Denique S. Augustinus justitiam perfectam esse docet in angelis, inchoatam in hominibus: « In angelis sanctis, inquit, nullo lapsu aversis, nulla superbia cadentibus, sed manentibus semper in contemplatione Verbi, et nihil aliud dulce habentibus, nisi a quo creati sunt, in ipsis perfecta justitia est; in nobis autem ex fide caput esse secundum spiritum. » Et mox: « Initium justitiæ nostræ peccatum peccatorum. Cœpisti non defendere peccatum tuum? jam inchoasti justitiam; periclitetur autem in te, quando nihil aliud facere

delectabit, quando absorbebitur mors in victoriam, quando nulla concupiscentia titillabit, quando non erit Inimicus cum carne et sanguine, quando erit corona victoriae, et triumphus de inimico. Tunc erit perfecta justitia: modo adhuc pugnamus, si pugnamus, in stadio sumus, ferimus et ferimur; sed qui vincat, exspectatur. Ille autem vincit, qui et quod ferit, de viribus suis non præsumit, sed de hortatore Deo. »

Insti ergo emulantur angelorum justitiam, ut mentem ab omnibus terræ fecibus, ac amorem ab omnibus creaturis avellent, cum universum conferant in Creatorem, eum in omnibus tam prosperis, quam adversis amando, colendo, laudando, gratias agendo: ut eorum vox et vita, æque ac crux et passio, non sit aliud quam continua et assidua Dei laus. Talis enim est vox et vita angelorum, de quibus ait *Job*, cap. xxxviii, vers. 7: « Ubi eras, cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei? »

Insuper Christiani ex Christo renati emulantur Christum, ac proinde « loquantur ut oracula, vivant ut numina; » quia Christus ex Deo natus, et ex Virgine renatus, « locutus est ut os et oraculum Patris, ac vixit ut nomen. » Ita hominum, etiam peccatorum, corda ferient. convertent, gignentque Christo, instar S. Basilii, de quo scribit S. Gregorius Nazianzenus, orat. in ejus funere: « Sermo Basilii erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ostendit quam præstans sit nova ex Deo nativitas et filiatio ex sine et mercede, quæ est gloria æterna, in qua similes ei erimus. Ad illam retinendam et hanc consequendam modum præscribit: Primum, studium sanctitatis et fugam peccati, quia qui natus est ex Deo, peccatum non facit; qui vero facit peccatum, ex diabolo est. Secundum, vers. 11, amorem fraternum, ut diligamus invicem non verbo, neque lingua, sed opere et veritate. Denique, vers. 20, docet horum omnium fructum, scilicet eum qui puro est corde, amatque fratres, ac Dei mandata custodit, omnia quæ postulata a Deo, impetrare.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. 2. Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. 3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. 4. Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. 5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret, et peccatum in eo non est. 6. Omnis qui in eo manet, non peccat; et omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est, sicut et ille justus est. 8. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. 9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam